

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף ב

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מסכת בבא בתרא

המאירי בהקדמתו ל"ס מסדר את צורת הלימוד סדר נזיקין בצורה שונה ממהנהגו ועיי"ש בטעמיו ובסיבותיו. בין הדברים מגדיר את ענייני מסכת בבא בתרא כך, "בעניני התביעות הבאות דרך חזקה בקרקעות והיזק המגיע לשכנים זה מזה מענין דירתם וחלוקת קרקעותיהם המשותפים וחלוקת היורשים וענין המורשים ודיני המכירות והקנינים בקרקעות".

ובהקדמה למסכת בבא בתרא מבאר המאירי, את שורש ההלכות הנלמדות במסכתות ב"ק ב"מ וב"ב, סובב לבאר עיקרי הדינין במה שאין בו צד דיני נפשות כלל, ובאו עניני השער הראשון (ב"ק) לבאר הדינין והתביעות הבאות מזה לזה מצד הזק המגיע ממנו לחברו, הן מצד ממונו הן מצד גופו. ובאו עניני השער השני (ב"מ) לבאר הדינין בתביעות הבאות דרך טענה מאדם לחברו שלא מצד הזק אלא מחמת טענות אחרות כענין המחלוקות במציאה ופקדון וזרכי הקנינים וההולאות והשאלה והשכירות והקבלנות. ועניני השער השלישי (ב"ב) אשר אנו עסוקים בו עכשיו אמנם יבאו בעניני התביעות הבאות מאדם לחברו מצד קרקעות הן מצד היזק המגיע לשכנים מזה לזה בעניני דירתם וכן בעניני חלוקת הקרקעות המשותפים או חזקת אחר בשלו ובהיזק חברו או חזקתו בשל חברו על איזה צד תועיל ודיני המכירות והירושות והנחלות והצאות ודיני תקון שטרות.

ועל אלו הצדדין יחלקו עניני המסכת לששה חלקים: א. לבאר בעניני השותפין על איזה צד כופין זה את זה לחלוק ובאיה בנין ועל איזה צד אין כופין הן מתחלת הענין ומעיקרו הן שנחלק כבר ונפלה מחיצה המבדלת ויתגלגל בענין זה דין היזק ראייה וכן בני החצר באלו דברים כופין זה את זה ויתגלגל הענין בבני מבוי ובבני העיר כלה באלו דברים כופין זה את זה. ב. בהיזק הבא מן השכנים מזה לזה הן מאלו הן מצד מעשה שאחד מהם עושה בשלו ומגיע מאותו מעשה היזק לחברו הן לאלתר הן לאחר זמן על איזה צד צריך להזהר שאלו ולהרחיק מעשה שלו מתחום חברו ועל איזה צד אין צריך להזהר. ג. בעניני החזקות ר"ל המחזיק בנכסי אחר וטוען שהוא שלו בטענת מכירה וכבר עמדה בידו זמן שחזקתו מועלת בכך וזו היא חזקה שיש עמה טענה וכן שמחזיק בתוך שלו בקצת דברים שהיה חברו יכול למחות בו מצד היזק המגיע לו בכך ולא מיחה והלה טוען בזכותו מצד מחילה והיא חזקה שאין עמה טענה ושאר דינים שבעניני החזקות. ד. בעניני המכירות מה שנכלל בענין המכר ומה שאינו נכלל בה וכן דרכי המכירה במטלטלין במה נקנין ובמה אין נקנין ואם נמצא הפסד בהם מה דינו בחזרה או בחיוב אחריות וכן טעות שנמצא במכירת המטלטלין או הקרקעות כיצד הוא דין. ה. בעניני הנחלות הן סדר הנחלות על ראשון ראשון הן עניני הבכורה הן על איזה צד יכול לרבות לאחד ולמטען לאחר ודיני הצאות ושאר דיני הנחלות והמחלוקות והספקות הבאות בין היורשים זה בזה או ליורשים עם אחרים אם מצד צואת המוריש אם מצד אחר. ו. בדיני השטרות והטפתן ותקונן ושעבוד הלוה והערב והלוקח.

האם קרקע הסוכה היא חלק בלתי נפרד מהסוכה?

נחלקו בגמ' בהגדרת ה"מחיצה" של המשנה, האם הכוונה כותל כפשוטו או חלוקת החצר. שיטה א. נזכרה באריכות בדף שלפנינו ושיטה ב. בעז"ה תבאר בדף ג. מבואר במשנה לשיטה א. שסברו שמחיצה הכוונה כפשוטו של מקרא והכוונה לכותל, החיוב לבנות כותל מוטל על ב' דיירי החצר בשוה, ובנין הכותל יהיה על חשבון המקום של שניהם. שאלה הגמ' לדבר פשוט ומה הידושה. ביאור בגמ' שהיה צד לומר שכאשר אחד הסכים לבנות כותל הסכים לבניה אך לא לתת מחלקו לצורך הבניה, לא התכוון להפסיד מקום שימוש בחצר.

מבארים תוס' (ד"ה בונין) למ"ד שסבר שמחיצה הכוונה כותל, שאלה הגמ' פשוט שחיוב עשיית הכותל מוטל על שניהם ובודאי שיעשו את הכותל באמצע. אבל למ"ד שסבר שמחיצה הכוונה חלוקת החצר, בודאי שיש חידוש בדברי המשנה שבונין את הכותל באמצע, היות והיה סד"א לומר שחיובו מחמת היזק ראייה א"כ יסייע בבניית הכותל, אולם לא יתן מחלקו עבור הכותל. לכך חידשה המשנה שבונים את הכותל באמצע ולא יכול לומר שיתן רק באבנים אלא אף במקום הכותל.

וזכריהם צריכים תלמוד, נהי ששיטה ב. סברא שעניינה של המחיצה האמורה בגמ' הכוונה לחלוקה, אולם לאחר שיש היזק ראייה, חייבים הם להעמיד כותל כדי למנוע את ההיזק. מה הסברא שיש לחלק ולומר שחייב להעמיד כותל ולא חייב להעמיד את מקום הכותל, האם שייך לחלק שיהיה כותל בלב מקומו, כל המושג השתתפות בכותל זה אבניו יתדותיו ועל מה שיעומד. מבואר בתוס' לא כך. אלא שהחלוקה תהיה אך ורק בבניית הכותל ולא במקום עליו עומד הכותל.

לפלפולא ולא להילכתא, יש לדון האם סוכה שבנו אותה על קרקע רשות הרבים, האם מוגדרת לסוכה גזולה שהיא פסולה או לא. כמובן שאם מונע מהרבים ללכת ברחוב יש כאן גזל מהרבים וכו'.

אך בעצם הסברא יש לדון, מי אמר לנו ש"סוכה גזולה" היא מקום גזול, אולי סוכה גזולה זה דווקא הסכך גזול או הדפנות גזולות. או שהיות וסוכה בלא קרקע

אינה סוכה, היינו אם יבנה אדם סוכה בלא קרקעית, כגון שיצליח לאחוז את הדפנות באויר ויניח ע"ג סכך, בודאי שלא תהיה סוכה (אם לא נאמר גוד אחיית כפי הדינים הידועים, שלא יכול להיכנס גדי וכו'), א"כ כאשר גזול את הקרקע מבני רשות הרבים הרי זו סוכה גזולה.

אולם לפי המבואר בתוס' לפנינו בסוגיא, למ"ד מחיצה הכוונה חלוקה, חייב להעמיד לו את אבני הכותל בלא הקרקע להעמיד את הכותל, אולי יש מקום לומר שסוכה על מקום גזול לא מוגדרת כסוכה גזולה, שהרי אין סברא לדעת התוס' שאם אין מקום הכותל הרי אין כותל, שהרי למדנו שחייב להעמיד את אבני הכותל ולא את המקום לכותל, א"כ מבואר שיש לחלק בין הסוכה עצמה לבין המקום שעליה עומדת הסוכה.

עכ"פ נראה דיש לחלק, שבנידון לגבי היזק ראייה, ואומדנא שהשותפין שחלקו יש טענה שהתרצה לבנות עימו באבנים ולא התרצה לתת ממקומו. היות וכל הנידון הוא באומדנא של חלוקת החצר, יכול לטעון כך. אבל סוכה שכל עמידתה היא המצוה, ובתוכה יושב, עד כמה שהמקום הוא גזול לא שייך לחלק ולומר דאין מקום קשור לעצם הסוכה. ואיפכא המקום נהפך לחלק בלתי נפרד מהסוכה וקרינן ביה סוכה גזולה.

ובהבנת הענין, נראה שיש לדון את קרקע הסוכה כדון דופן חמישית מחויבת המציאות, שהרי לא שייך ליישב ולקיים "תשבו כעין תדורו" בגוף הסוכה בלא קרקעיתה, לפיכך יש לומר שהדופן "הקרקע" ממש חלק מחלקי הסוכה, ואף בזה דאי שייך לדון גזולה. ומקצת ראייה שיש לדון בקרקע כעין דופן, עיין במהר"ם (סוכה ד, ב ד"ה בגמ' ואבע"א) שבתוך דבריו נקט ששייך להגדיר את הסכך בתורת דופן, אמנם בלא סכך בודאי שאין כאן שם סוכה כלל. ואולי ה"ה לגבי קרקע.

(ובעצם האי דינא דסוכה על מקום גזול יעויין בשו"ע או"ח סי' תרל"ז ס"ג ברמ"א וכן לא יעשה סוכה לכתחילה בקרקע של חבירו שלא מדעתו וכן בקרקע שהיא של רבים. וכו' יעויין היטב במ"א ס"ק ג'. ועוד בנו"כ על השו"ע במחצית השקל ובחכמת שלמה. יעויין בכף החיים גבי דברי המ"א אי שרי לברך לישב בסוכה בכה"ג. ובמה שנקט דאיכא מחילה של מושל המלך. יעויין באגרות משה או"ח ח"א סי' קפג)

נושא היום: חלוקת השותפין. מחיצה למ"ד כותל

השותפין בחצר שרצו לעשות כותל, **בונים** אותו באמצע, היינו שכל אחד נותן את מקום הכותל ובנים אותו **כמנהג** הדמיונה, **מיל** סך הכל 6 נפחים וכל אחד נותן 3, **גזית** סה"כ 5, **כפסיון** סה"כ 4, **ולבינון** סה"כ 3. **ממילא** אם נפל הכותל המקום שייך לשניהם והאבנים שייכים לשניהם. **וכן בגינה** מקום שנהגו לגדור, **ובקעה** מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבים אותו לגדור. **ואם מעוניין לגדור** כונס לתוך חלקו ובויה מחיצה ועושה סימן היכר כלפי חוץ, **ואם יפול הכותל** המקום והאבנים של הבונה. **אם עשו ע"י שניהם** עושים היכר משני הצדדים וחולקים כאשר יפול בשוה.

שיטה א. (שיטה ב. לקמן דף ג) המחיצה הכוונה כותל, **כדרך** שאמרו בהלכות כלאים מחיצת הכרם שנופרצה כלפי תבואה, אמור לו גזור כדי שלא יאסרו הגפנים את התבואה, חזרה ונופרצה אמר לו גזור, אם נתיאש ולא גזר נאסרה התבואה אם הוסיף בגידול המעורב אחד חלקי מאתים. **ומלשון המשנה** שמבואר "השותפין שרצו" היינו שאין מחייבים אותם לעשות מחיצה רק כאשר רצו, **א"כ** רצו להוכיח שישמעל זו סברא שהיזק ראייה אינו מוגדר להיזק. **אלא נאמר** שמחיצה הכוונה חלוקת החצר, כלשון הפסוק "ותהי מחצת העדה". **ונעשית החלוקה** מהסכמה כיון שמדובר בחצר שאין בה כדי לחלוקה לשניהם. **ולאחר שרצו לחלוק** יש חיוב לעשות כותל כיון שהיזק ראייה מוגדר להיזק. **וא"כ צריך להבין** מה הכוונה בלשון המשנה "שרצו לעשות מחיצה", היה צריך לומר שרוצים לחלוק. **ואם נאמר שהכוונה לרצוים לעשות כותל** א"כ מה לשון המשנה "בונין את הכותל" היה צ"ל בונין אותו, **מבאר הגמ'** שלא נאמר שמספיק לעשות מחיצה מקנים. (ועי' רש"י ד"ה פלוגתא וד"ה הוה)

אמרה המשנה **שבונים את הכותל באמצע**, שאם התרצה אחד לא יכול לומר הסכמתי שתעשה מחיצה על חשבון המקום וכו', **קמ"ל** שהיזק ראייה מוגדר להיזק ורצו להוכיח שהיזק לעשות את הכותל.

רצו להוכיח שהיזק ראייה מוגדר להיזק: א. ממה שאמרה משנה שאף בגינה יש דיני מחיצה. **ודתו** כיון שגינה יש הלכה מחמת דברי רבי אבא בשם רב הונא **שאסור לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקומתיה**. ומה שאמרה המשנה "וכן" להשוות את הדינים לבני סוג הכותל ולא לבני ענין וטעם. **ב.** כותל שנפל **מחייבים אותו** לבנות עד ד' אמות, מבואר שיש היזק ראייה. **זוחה הגמ'** כיון שנפל היינו בתחילה היתה הסכמה לבני הכותל לכן מחייבים אותם להעמיד כותל כשהיה. והחידוש הוא שמעל ד' אמות אין מחייבים אותו. **ג.** כופין בני החצר **לעשות שער ודלת**, מוכח שיש היזק בראיה. **זוחה הגמ'** היזק ראייה של רבים שונה הוא. **ומה שאמרו** שאם יש בחצר דין חלוקה חולקים אין ראייה שהיזק ראייה מוגדר להיזק, שאפשר שחולקים בקנים בלבד ולא בכותל. **ד.** אם הבונה כותל בחצר **צריך להרחיק** את הכותל מהחלון כדי שלא יציק וכו'. **זוחה הגמ'** היזק ראייה לבית חמור הוא כיון שבבית עושים דברי הצנע. **ה.** אמר ר"נ בשם שמואל לנג הסמוך לחצר **עושים מעקה** בזה ד' אמות. **אין ראייה להיזק ראייה**, כיון שבחצר השימושים שווים, ובנג הסמוך לחצר, טענת בעל החצר שאינו יודע מתי להיזהר מבעל הגג המשתמש בגג.